

Jera Toporiš, OŠ Naklo
Mentorica: Tina Žagar Pernar

JE RES VELIKA RAZLIKA MED KLASIČNO IN TRIVIALNO LITERATURO IN ZAKAJ IMAMO LJUDJE TOLIKO SLABIH LASTNOSTI?

Spoštovana gospa Muck!

Ljubljana, 23. 3. 2013

Prebrala sem vaše pismo, namenjeno nam, tekmovalcem državnega tekmovanja za Cankarjevo priznanje, v katerem ste pisali o Ivanu Cankarju, avtorju drugega dela, izbranega za tekmovanje, o svojem mladinskem romanu in enem izmed motivov v njem – konjih.

Zapisali ste, da po vašem mnenju za Cankarja, prvega pravega slovenskega poklicnega pisatelja, ki je ustvarjal v obdobju moderne, vedo vsi, tudi nepismeni. S tem se z lahkoto strinjam, saj zagotovo vsi poznamo njegovo črtico, ki nosi naslov Skodelica kave. Črtica je izšla v modernistovem avtobiografskem ciklu črtic z naslovom Moja njiva, in sicer v ciklu Ob svetem grobu, v katerem se pisatelj spominja svoje žrtvujoče se, trpeče, in kot pravi avtor sam, s svetniškimi sijem obžarjene matere.

Zbirka črtic je sicer prvič v knjižni izdaji izšla leta 1920, skupaj z drugim avtobiografskim ciklom črtic slovenskega pisatelja, Moje življenje, v katerem avtor obuja spomine na svoje otroštvo in svojo mladost. Zaradi tega je pisatelj bratranec Izidor Cankar dejal, da je bilo to storjeno proti pisateljevi volji, France Dobrovoljc pa v spremni besedi pravi, da so bile črtice že ob izidu obsojene na uspeh, saj so neposredne in odkritosrčne, tako kot modernistov »spomenik materi«, roman Na klanecu.

Pravite tudi, da ste pisatelja v svojih otroških letih oboževali, čeprav niste razumeli čisto vseh njegovih tenkočutnih sporočil, kar lahko trdim tudi sama, saj so njegove črtice polne meditativnih uvodov in zaključkov, med katere avtor vpleta dogodke iz svoje mladosti, te pa prepleta z vtisi (spreminjanje vremena glede na razpoloženja glavne osebe), pesniškimi sredstvi, ki prozo lirizirajo, in z retrospektivami, ki zgodbo delajo analitično. Zgodbe pa so tudi polne simbolov (klanec je simbol revščine in bede). Zaradi tega so črtice današnjim bralcem morda manj razumljive, saj si težko predstavljamo, kaj je pisatelj s tem hotel

povedati oz. nakazati. Avtorja, rojenega leta 1876 na Vrhniki, zato uvrščamo h klasičnim pisateljem, saj je napisal mnogo podobnih klasičnih del: pesniško zbirko Erotika, ki je s svojim izidom leta 1899 naznanila začetek moderne in je bila deležna mnogih kritik, črtice: Podobe iz sanj, Moje življenje (ki je prvič izšlo leta 1914 v podlistku), Moja njiva, povesti: Hlapec Jernej in njegova pravica; romani: Na klancu, Hiša Marije Pomočnice; eseji: Bela krizantema, dramatika: Hlapci, Lepa Vida in Za narodov blagor.

Kot ste sami zapisali, se počutite počaščeno, ker so njegovim delom ob bok postavili vaše, čeprav ne čisto tipično, saj obstajajo tudi slabše, trivialno literaturo, ki je ob 430-letnici Kobilarne Lipice v mladinskem romanu 83 poglavji izšla leta 2010 pri Založbi GO Partner Logatec, za potrebe Cankarjevega tekmovanja pa je 2012 izšel njegov ponatis. Čeprav ste v nekem intervjuju v Playboju dejali, da ste za mladino nehali pisati že pred desetimi leti, ste kljub temu napisali ta roman, v katerem ste zgodbe treh najstnikov, katerih poti se srečajo v Lipici, spretno povezali s čustvenimi problemi in odraščanjem, s prvo simpatijo, ki jih na svoji koži občutijo italijanska jahačica Medea (z nestanovitno in strogo mamo), Bosanka Almira, ki se nenehno seli iz kraja v kraj ter zato ustvari strah pred bližino, ter razboritega konjarjevega sina Aljaža, ki išče svoj prostor pod soncem, ki mu ga zakriva oče.

Zdi se mi, da je zgodba kljub svoji trivialnosti (predvidljiv konec, ne čisto realna zgodba, običajni problemi ...) dosegla velik uspeh zaradi vašega povezovanja najstnikov s konji, ki so, kot ste dejali v intervjuju v Reporterju, po vašem mnenju najbolj senzibilne živali. Prav zato se človek zlahka poveže z njimi, če jih le opazi, kot so to storili vaši junaki, pa tudi Ivan Cankar, ki je v eni izmed svojih črtic opisal konjevo smrt, ki jo je videl, in svoja občutja ob njej.

Kljub plastičnemu jeziku vašega romana in starinskem slogu modernističnega pisatelja sta obe deli razumljivi. Vsaj na ravni malo bolj izkušenega bralca, četudi je mlad. Kljub že prej omenjenim pesniškim sredstvom v Cankarjevih črticah se zgodbo da razbrati, če si bralec to želi. Da pa bi to dosegel, mora biti z besedami in med njimi ter začutiti pomen avtorjevih besed, ne glede na vrsto literature, ki jo bere. Vsak bralec, četudi neizkušen, lahko razbere zgodbo, če si to zares želi in mu zgodba ponuja bralni užitek.

Res je, da so vaša dela, dela pisateljev sodobne književnosti, danes bolj brana od drugih, a to ni zato, ker bi bila boljša ali bolj razumljiva, četudi se tudi takšna najdejo med njimi (npr. vaši romani za mlade, Nebo v očesu lipicanca, Lažniva Suzi, Hči Lune; za odrasle: Panika in Peskovnik Boga Otroka; komedije: Jutri začnem, Neskončno ljubljene moški; zbirka Blazno resno ... Blazno resno za-deti, slavni ...), saj vsebujejo poučne stvari. V vašem primeru pa tudi nekaj vaših lastnih izkušenj iz mladosti, na katere nas skušate opozoriti s svojo literaturo.

A saj to počne tudi Cankar, ki v svojih črticah izpostavi motive grehov in napak, za katere se kesa vse življenje, saj v odraslih letih, ko gleda nazaj, stvari bolje razume in ve, zakaj je kakšno stvar naredil narobe, a si kljub temu, da smo vsi ljudje in delamo napake, ne more odpustiti, in pravi, da se greha ne da izbrisati. S tem se strinjam, a vsaj omiliš lahko kakšno stvar, če jo priznaš in drugi vidijo, da ti je hudo, ali če se vsaj z nekom pogovoriš s tem.

Tudi mnogi drugi pisatelji, ki so ustvarjali pred obdobjem sodobne književnosti, na to opozarjajo, čeprav na drugačen način in z drugimi besedami, kot smo jih vajeni danes. Morda pa se starejše literature ne lotimo in je ne razumemo zato, ker se je niti ne trudimo brati in razvozlati pesnikovih besed? Ali je to zato, ker nam je drugi ne priporočajo, brati pa jo moramo le v šoli, za domača branja?

Kot ste dejali tudi sami, so po drugi strani nerazumljive tudi sodobne knjige, saj vsebujejo veliko napak, takšnih ali drugačnih. Tudi sami ste to občutili

na svoji koži, saj je prva izdaja vašega mladinskega romana res vsebovala zelo veliko napak. Morda je ravno zaradi tega mnogim izmed nas k srcu bolj prirasla Cankarjeva klasična literatura, čeprav starejša in »težko razumljiva«? Kdo ve, morda nekateri niso marali vaše knjige zato, ker so že vajeni problemov, ki jih v njej opisujete (najstniške težave, prve ljubezni ...)? A po drugi strani Cankar opisuje skoraj enake probleme (težave v otroštvu, grehi, napake ...), zato mislim, da je vzrok nekje drugje. Morda je bralce zmotilo, ker ste o drogah, spuščanju krvi in pobegih pisali, kot bi bile to običajne stvari za vsakega najstnika. A niso.

Na drugi strani pa se v vaši knjigi pojavijo konji, lipicanci, ki vsakomur prirastejo k srcu. Ker ste še »relativno mladi«, saj ste bili rojeni leta 1955 v Ljubljani, in ker imate konja tudi sami, kot ste navedli v pismu, veste, o čem govorim. V današnjih časih se ljudje veliko lažje povežemo z živalmi kot pa z drugimi ljudmi, saj nas živali vedno poslušajo, ljudje pa imamo tudi mnogo slabih lastnosti. Konji pa imajo tudi poseben čut za to, da tudi začutijo naše težave in nam jih pomagajo premostiti, saj so sami nedolžne živali. V njihovih očeh odseva povsem drugačen svet, miren in čist kot solza, brezmadežen. A le toliko časa, dokler konj živi, saj ob njegovih zadnjih dnevih njegovo oko potemni, nato pa ob smrti luč v njem ugasne.

To je začutil tudi Cankar v svoji, že prej omenjeni črtici, v kateri govori o konju, ki umira in ni pomirjen. Cankar pravi, da je vedel, kaj je storiti – mu pokazati, da ga imajo radi in da ni sam, ter ga poljubiti, pa bi bil pomirjen. A tega se ni spomnil nihče drug.

V nasprotju z njim pa vi v knjigi *Nebo v očesu lipicanca* prikažete pomirjenost konja s pomočjo kobile Batoste, ki Almira pomaga pri reševanju njenih težav in njenega iskanja mesta pod soncem, a na koncu pomirjena, ker ve, da bo z njenim žrebičkom Miškom vse v redu, počasi umira, saj ve, da bo zanj poskrbljeno in da ona ne more narediti ničesar več.

Pišete tudi o tem, da živali niso nikoli ponižne, četudi je človek do njih okruten. So iskrene in nežne, celo bolj kot ljudje, zato bi se kdaj morali ozirati nanje in posnemati njihovo ravnanje. Dobro vedo, kaj počnejo in zakaj to delajo, v nasprotju z nami, ki naredimo neko stvar ali sprejmemo neko odločitev, za katero vemo, da ni pravilna, le zato, da bi kljubovali drugim. Zato mi je všeč, da ste svoje junake prikazali resda kot običajne najstnike, ki počnejo nemogoče stvari, a se nato tudi zavejo svojih napak in se zanje opravičijo. To bi moral storiti vsakdo izmed nas, čeprav je težko. A pogosto za opravičilo ne zberemo dovolj poguma in se raje potuhnemo, vendar nas bodo slabe stvari posledično, tako kot Cankarja, spremljale vse življenje in se jih ne bomo mogli iznebiti.

Zato bodimo odkriti do samega sebe in do drugih, čeprav jih bomo v tistem trenutku morda prizadeli. Bolje to, kot pa da živimo v laži in celo življenje krivimo sami sebe za napačne stvari.

Četudi se še iščemo in ne vemo, kaj storiti, bi morali vedno zelo dobro premisliti in gledati tudi na našo prihodnost. Ozirati se moramo na posledice naših dejanj in misliti vnaprej, ali bo to za nas dobro ali slabo, saj imamo ljudje na žalost veliko več slabih strani in čustev ter misli kot neka žival, pa naj bo to mačka, pes, konj, kdorkoli.

Zato menim, da bi moral vsakdo imeti neko žival ob sebi, da bi mu pomagala pri premostitvi težav, pa tudi zato, ker se med ljudmi in živalmi spletejo čudežne vezi, ki se nikoli ne pretrgajo, saj žival ni zmožna prizadeti človeka. Pa tudi druge živali ne.

Lep pozdrav

Vesna Malovrh